

УДК 811.161.2'0(092)

DOI <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-12-124-144>

**VASYL SIMOVYCH'S CONTRIBUTION
INTO THE HISTORY OF UKRAINIAN LINGUISTICS**

**ВНЕСОК ВАСИЛЯ СІМОВИЧА
В ІСТОРІЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОВОЗНАВЧОЇ НАУКИ**

**ВКЛАД ВАСИЛИЯ СИМОВИЧА
В ИСТОРИЮ УКРАИНСКОЙ ЯЗЫКОВЕДЧЕСКОЙ
НАУКИ**

Людмила Довбня,

*кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри
української лінгвістики та
методики навчання; доцент
кафедри педагогіки, теорії та
методики початкової освіти
ljudmila_d@ukr.net ORCID ID:
Unіверситет Григорія
Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав,
вул. Сухомлинського, 30,
Київська обл., Україна, 08401*

Ljudmila Dovbnia,

*Ph. D in Philological sciences,
Associate Professor at the
Department of Ukrainian
Linguistics and Methods of
Teaching; Associate Professor at
the Department of Pedagogy,
Theory and Methods of Primary
Education ljudmila_d@ukr.net
ORCID ID: orcid.org/0000-
0001-5353-3327
Hryhoriy Skovoroda University
in Pereyaslav, Pereyaslav, 30,
Sukhomlynskoho Str., Kyiv
region, Ukraine, 08401*

Тамара Товкайло,

*кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри
української лінгвістики і
методики навчання
tovkaylo_t@ukr.net ORCID ID:*

Tamara Tovkaylo,

*Ph. D in Philological sciences,
Associate Professor at the
Department of Ukrainian
Linguistics and Methods of
Teaching tovkaylo_t@ukr.net*

orcid.org/0000-0001-7142-3164 ORCID ID: orcid.org/0000-

Університет Григорія

0001-7142-3164

Сковороди в Переяславі,

Hryhoriy Skovoroda University

м. Переяслав,

in Pereyaslav, Pereyaslav, 30,

вул. Сухомлинського, 30,

Sukhomlynskooho Str., Kyiv

Київська обл., Україна, 08401

region, Ukraine, 08401

ABSTRACT

The article analyses linguistic legacy of an outstanding figure, who was involved in the establishment and flourishing of Ukrainian Studies, V. Simovych. Regardless of time and contradictory scientific proclamations, the importance of his research-based statements is still relevant and needs to be further professionally examined. In particular, there is not enough scientific exploration concerning the use of Czech structuralism achievements for Ukrainian linguistic needs; certain issues of historical phonetics and morphology; some aspects of the native language studying methodology, such as its communicative nature, all of these are of importance nowadays.

The aim of the article is to demonstrate the place and role of V. Simovych's linguistic legacy of Ukrainian linguistics and linguodidactics development.

The prominent scientist's linguistic activities can be interpreted in connection with the History of Ukrainian (historical phonetics, historical morphology, history of standard language) and Modern Ukrainian (lexicology, stylistics, language culture, orthography etc.).

The linguist's scientific viewpoint on the differentiation of the notions «phonetics» and «phonology», in which he clearly distinguishes the nature and functions of these level units, is extra important. Simovych's idea about simultaneous functioning of two spellings in Ukrainian: a traditional Cyrillic one and a new one based on Roman alphabet, was not realized.

V. Simovych's scientific interests sphere included phonetics, orthography, language culture, morphology, historical lexicology and history of Ukrainian. Ukrainian spelling periodization developed by V. Simovych is worth experts' attention.

V. Simovych stood up for the systematic approach in language, emphasizing that all language facts are the consequences of historic processes which function as patterns. He analyses phonetics in connection with the language laws and considers morphological facts as systematic phenomena. Hence his interpretation of historical processes which is a modern approach in linguistics indeed.

In V. Simovych's scientific activities the most fruitful period was Czechoslovakian, during this period the scientist manifested himself not only as Ukraine patriot but also as a powerful linguist. He disapproved of linguistic russophilia, which he understood as not direct borrowings, but through Russian, that mutilated the phonetic, orthographic and grammatic forms of the word.

Scientist's works on historical morphology of Ukrainian, such as the aspects of establishment and development of nouns and adjectives, are worth to be studied.

As to adjective history, he notes that a soft type developed later than a strong one.

Linguodidactics was one of the aspects of V. Simovych's scientific research. The scientist is an author of the manuals «Advice for correctors» (1916), «Short Ukrainian spelling» (1917), «How to become literate in Ukrainian» (1919), which were published for general population. In the manuals the issues of practical phonetics, spelling and grammar were considered. The researcher had an original approach to Ukrainian grammar teaching at school: he emphasized that it was not necessary to thoughtlessly memorize grammar rules, because you should form the skills of conscious practical material learning. This thought is consonant to the modern communicative approach in language learning.

An integral part of scientist's intellectual legacy are the works on the analyses of Ukrainian belles-lettres. The linguist gave competent comments on language and literature features of the authors whose works testify to the level of society development in the first half of the 20th century. Valuing the linguistic activities of an outstanding scientist, it is worth noting that his works are a

powerful impulse for Ukrainian linguistics development as V. Simovych paid due attention to the retrospective as well as perspective aspects of the science. His research was concentrated on the issues of phonetics, orthography, lexicology, language culture, morphology, historical lexicology and the Ukrainian language history.

Keywords: *history of Ukrainian linguistics, establishment and development of Ukrainian linguistics, structuralism, Ukrainian spelling, normalizing, onomastic works, terms creation, linguodidactics.*

Постановка проблеми. До когорти славетних постатей, які мають причетність до становлення й розвою україністики, входить потужною і глибокою філологічною спадщиною В. Сімович. Людина з почуттям високого патріотизму і неабияких мовознавчих здібностей зайняла гідну нішу в історії української лінгвістичної науки. Попри час і суперечливі наукові констатації, вагомість його наукових суджень залишається актуальною до сьогодні і потребує подальших фахових досліджень. «З огляду на потребу нормалізації сучасного українського правопису та огранення норм народнорозмовного мовлення з особливою актуальністю постає питання аналізу кращих традицій, що історично склалися в лінгвістичній спадщині світочів нації...» (Довбня, Товкайло, 2020: 240).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти мовознавчого доробку В. Сімовича були об'єктами наукових інтересів українських учених. Серед них – В. Зубченко (Зубченко, 2014), Н. Карікова (Карікова), П. Ковалів (Ковалів, 1953), Л. Тарновецька (Тарновецька), Ю. Шевельов (Шевельов, 1991) та ін. Їм, зокрема, належить огляд окремих фахових здобутків В. Сімовича у сферах фонетики, правопису, лексикології, термінотворення, історії української мови, лінгводидактики тощо.

Визначення не вирішених раніше частин проблеми.

До сьогодні залишаються недостатньо висвітленими в науковій літературі окремі питання історичної фонетики та морфології, аспекти методики навчання рідної мови, зокрема її комунікативна спрямованість, які є на часі й нині.

Мета статті – висвітлити місце і роль філологічних надбань В. Сімовича в історії української мовознавчої науки.

Постановка завдання. Поставлена мета передбачала виконання таких завдань:

- подати загальну характеристику мовознавчої спадщини В. Сімовича;
- визначити персональний внесок дослідника в історію становлення та розвитку вітчизняної філологічної думки;
- проаналізувати найвагоміші фахові здобутки вченого у філологічній сфері.

Виклад основного матеріалу. В історії української мовознавчої думки особливою науковою цінністю вирізняються лінгвістичні здобутки вченого-філолога, доктора філософії, видатного громадського діяча, дійсного члена Наукового товариства імені Шевченка, педагога-наставника Василя Івановича Сімовича (Верниволи В., Сімартича, Васагена). Поверненню цієї непересічної особистості на терени україністики науковці завдячують професорці Львівського університету Л. Гумецькій, котра вперше представила широкому загалові життєпис видатного вченого.

9 березня 1880 р. на Тернопільщині в родині інтелігентів народився В. Сімович. Хлопець рано залишився сиротою і змушений був здобувати освіту самотужки: у 1891 – 1899 рр. навчався в гімназії Станиславова, у 1899 – 1904 рр. здобував освіту на філософському факультеті Чернівецького університету. «В. Сімович був улюбленим студентом Степана Смаль-Стоцького, взаємини з яким були настільки дружніми, що останній довірив Сімовичу хатнє виховання своїх синів – Романа й Нестора» (Шевельов, 1991: 6).

В. Сімович засвідчив своє лінгводидактичне покликання в 1911 р. працею «Декілька слів про науку граматику української мови в наших середніх школах». 1913 р. став знаменним у науковому сходженні молодого дослідника. Саме тоді він захистив дисертацію доктора філософії на тему: «Дієслово в писаннях Йоаникія Галятівського», виконану під керівництвом С. Смаль-Стоцького.

«Чернівецький період життя Сімовича заповнювало вчителювання в міській учительській семінарії та активна участь в українському політичному житті (у ті роки він був технічним редактором газет «Гасло» і «Селянин» (1902–1904 рр.), зорганізував видавництво «Січ» (1901–1902 рр.), редагував книжки для молоді, газету «Буковина» (1904–1906 рр.), разом із С. Смаль-Стоцьким організував «університет для селян» у Чернівцях (1909–1911 рр.), був директором театральних вистав і т. ін.). У цей же період Василь Сімович одружився (1909 р.) з Ізидорою Ільницькою, яка теж учителювала» (Карікова).

У 1920-і рр. вчений, перебуваючи в Берліні, займався педагогічною і видавничою діяльністю. Після переїзду до Чехії 1923 р. отримав посаду професора Українського Високого Педагогічного Інституту імені М. Драгоманова, що у Празі. 1926 р. був для В. Сімовича досить продуктивним. Саме тоді науковець очолив університет, яким керував до 1930 р., і долучився до діяльності Празького лінгвістичного гуртка та займався організацією українських наукових з'їздів, у яких брав активну участь.

Цього ж року, повернувшись на Батьківщину, науковець долучається до роботи Львівського Товариства «Просвіта», бере участь у формуванні збірників праць «ЗНТ імені Шевченка» та «Сьогочасне й минуле». Фахова кар'єра В. Сімовича в Україні складалася успішно: спочатку він завідувач кафедри української мови Львівського університету, згодом – декан філологічного факультету. Мав перспективи очолити названий заклад освіти, проте Друга світова війна внесла свої корективи.

Великим науковим планам ученого не судилося здійснитися. 13 березня 1944 р. раптовий серцевий напад обірвав життя В. Сімовича.

Мовознавча спадщина В. Сімовича високо поцінована поколіннями вдячних нащадків. Вона стала предметом фахового аналізу багатьох дослідників, серед яких – М. Білоус, О. Горбач, Н. Гуйванюк, Л. Гумецька, О. Кацімон, П. Ковалів, Ю. Редько, В. Русанівський, О. Суперанська, Л. Тарновецька, З. Терлак, Л. Ткач, П. Чучка, Ю. Шевельов та ін.

Лінгвістичну діяльність непересічного вченого можна інтерпретувати у двох наукових площинах: історії української мови (історичної фонетики, історичної морфології, історії літературної мови), сучасної української мови (лексикології, стилістики, культури мови, правопису тощо). «В. Сімович найбільше цікавився фонологією української мови і завжди в приватній розмові підкреслював, що він більше фонолог, аніж граматист узагалі. Однак більшість його досліджень зв'язані з історичним розвитком української мови та він ніколи не оминав питань правопису» (Ковалів, 1953: 25–26). Учений приділяв значну увагу лінгвістичному аналізу творів, а також у своїх культурологічних працях звертався до ментально-духовного простору І. Франка, Лесі Українки, О. Кобилянської, М. Коцюбинського, Б. Лепкого та ін.

У науковій діяльності В. Сімовича особливо плідним був період із 1928 по 1939 рр., оскільки саме тоді дослідник реалізовував мовознавчі ідеї Празького лінгвістичного гуртка на українськомовному матеріалі, надав власне тлумачення українських морфологічних явищ і створив розвідки з історії та сучасності українського мовознавства. «В. Сімович був першим українським фонологом празького напрямку, але сполучав ідеї структуралізму з гумбольдтіянсько-потєбнянським підходом до мови як вияву духовності нації (про це свідчить його праця «Рідна мова й інтелектуальний розвій дитини», що висвітлює і досі актуальні питання з соціолінгвістики)» (Сімович).

Результатом реалізації поглядів ученого, сформованих під впливом чеської мовознавчої науки на українськомовному ґрунті, стали такі розвідки: «Українське що» (1928 р.), «Українські іменники чоловічого роду на -о» (1929 р.), «Українські чоловічі ймення осіб на -но» (1929 р.), «Історичний розвиток українських чоловічих хресних імен» (1929 р.), «Правописні системи Драгоманова» (1932 р.), «Йосиф Їречек і українська мова» (1932 р.), «Zur Frage e / o im Ukrainischen», «До морфології українських прикметників» (1933 р.), «Про поголосне українське л» (1936 р.), «Проблема гармонії складів в морфології слов'янських мов» (1938 р.).

«Застосувавши поняття структурного закону до аналізу історичних змін у фонетичній і морфологічній будові української мови, він обґрунтував її право на самостійний розвиток. Не всі погляди вченого прийняті науковою громадськістю, але його методологія у дослідженні та поясненні мовних явищ піднесли українське мовознавство на вищий щабель. Наукова праця В. Сімовича проходила у зв'язку із західноєвропейським мовознавством» (Зубченко, 2014: 64).

Надважливою є наукова позиція вченого щодо диференціації понять фонетики й фонології, де він чітко розрізняє суть і функції одиниць цих рівнів. Нереалізованою залишилася ідея В. Сімовича про паралельне функціонування в українській мові двох правописів: традиційного кириличного та нового, створеного на основі латиниці.

Коло наукових інтересів В. Сімовича охоплювало такі сфери: фонетику, орфографію, культуру мови, морфологію, історичну лексикологію та історію української мови. Маючи неабияку обізнаність у психолого-педагогічній сфері, лінгвіст створює словник термінів до праці С. Канюка «Дидактика. Доповнена основами логіки» (1911 р.). Подальшим етапом наукової діяльності дослідника стали праці «Поука для коректорів» (1916), «Коротенька українська правопись» (1917 р.), «Як стати по українському грамотним» (1919 р.).

Заслугове на увагу фахівців створена В. Сімовичем періодизація українського правопису, яка охоплює 5 етапів:

X–XIV ст. – відбиття фонетичних процесів в орфографії;

XVI–XVII ст. – надмірний вплив церковнослов'янізмів на правописні норми народної мови;

XVIII ст. – протиборство фонетичного історичного правописних принципів;

XIX ст. – правописні норми максимичівки, кулішівки, драгоманівки;

XX ст. – нормалізація української орфографії 1919 р., 1927 р., 1933 р.

Наукова і громадянська позиція В. Сімовича становила єдине ціле: «В передмові до своєї «Граматики української мови» він писав: «Моя думка така, що краще хай завалиться вся науковість правопису, коли він має спиняти грамотність межі народом». І так завжди: наука для життя, наука з життя. Про ту ж граматику він писав: «Не такі часи, щоб можна собі сісти спокійно, обкластися з усіх боків матеріалами та списувати з них книжку», – і сподівався, що «колись буде можна перевчити й переправити» (Шевельов).

В. Сімович відстоював системність у мові, акцентуючи на тому, що всі мовні факти є наслідками історичних процесів, які діють як певні закономірності. Він аналізував фонетику з огляду на дію звукових законів, морфологічні факти розглядав як явище системне. Звідси – потрактування ним історичних процесів, що було дійсно новітнім підходом у мовознавчій науці. Ю. Шевельов у своїй праці «Незаступна втрата» зазначав: «Розуміння мови як системи, як цілісної структури, де всі елементи органічно пов'язані один з одним, де, як в організмі, найменша зміна одного повинна спричинити зміну, переорієнтування або переосмислення інших», і де «кожну зміну в мові можна пояснити, тільки зрозумівши її в усій системі мови» (Сімович, 2005, т. 1: 428), «...дозволило В. Сімовичу застосувати фонологічну систему до пояснення історичних змін у мові й саме цим сказати «справді нове слово в українському мовознавстві» (Карікова).

Наукова спадщина В. Сімовича була високо поцінована Ю. Шевельовим, який класифікував його праці за трьома напрямками: «перший – це роботи з історичної морфології й фонетики української мови включно з розвідками, присвяченими українській ономастиці («Українське що» (1928 р.), «Zur Frage e/o im Ukrainischen» (1932 р.), «До морфології українських прикметників» (1933 р.), «Про поголоснене українське л» (1936 р.), «Українські іменники чоловічого роду на -о» (1929 р.), «Українські чоловічі ймення осіб на -но» (1931 р.), «Історичний розвиток українських чоловічих хресних імен» (1931 р.); другий – роботи з історії української граматики й правопису («Грамматика Лучкая» (1931 р.), «Правописні системи Драгоманова» (1932 р.), «Йозеф Їречек і українська мова» (1931 р.); третій – стилістичні праці («Спроби перекладів святого письма в творах Галятовського» (1930 р.), «Дещо про Шевченкову архаїзовану мову» (1939 р.), «“Недосвіт” у Шевченка» (1941 р.). Окремо, поза циклами, Ю. Шевельов ставить статтю «Рідна мова й інтелектуальний розвій дитини» (1934 р.), яка, на його думку, є важливою «для розуміння загальномовознавчих поглядів Сімовича» (Сімович, 2005, т. 1: 427–428). Усі названі праці, в основі яких «виразно лежить фонологічна метода», за словами Ю. Шевельова, «забезпечують йому [Сімовичеві] тривале місце в розвитку нашого мовознавства» (Сімович, 2005, т. 1: 427-428)» (Карікова).

У науковій творчості В. Сімовича особливо плідним був чехословацький період, під час якого вчений проявив себе не лише як патріот України, а і як потужний мовознавець. Він засуджував мовне москвофільство, під яким розумів запозичення з інших мов не безпосередньо, а через російську, спотворюючи цим фонетичну, правописну і граматичну форми слова.

Наукова далекоглядність ученого засвідчена в його баченні надлишковості в українській мові дієприкметників із суфіксами -ач, -яч, -уч, -юч, які становлять собою кальку з

російської. Дослідник зазначає: «...ніяким чином не можна сказати (чи написати) н.пр., так: будемо підтримувати усіма маючимися засобами або техніка з розмовляючими фільмами..., а можна сказати тільки так: засобами, що є в наших руках; фільмами, що розмовляють. Скорочувати відносні речення дієприкметниками, дарма що це не раз дуже вигідно – не треба й не можна» (Сімович, 1924: 11). Норми сучасної української мови засвідчили наукову зрілість В. Сімовича, оскільки нині такі утворення замінюються підрядними реченнями.

Учений акцентує особливу увагу на кальках, що з'явилися під впливом російської мови. Зокрема, він наводить приклад російського *относительно* і надає слушні рекомендації щодо вживання його еквівалентів, а також зауважує на потребі вилучення з мовного вжитку дієслів «страждального стану (*passivum*, стадательный залогъ)» (Сімович, 1924: 16) і заміни їх дієсловами активного стану. Окремі рекомендації вчений надає стосовно вживання дієслівних форм на *-но*, *-то*. Так, дослідник указує, що вони не потребують допоміжного дієслова *бути* у формі минулого часу.

«В. Сімович справедливо вважає справжніми варваризмами поширену в українському мовленні практику використання російської синтаксичної конструкції дієслівної неособової форми з орудним відмінком: замість мною складено проекта треба вживати я склав проект, замість владою його було призначено на комісара – влада призначила його комісаром тощо... Цінними є спостереження В. Сімовича над вживанням прийменникових конструкцій» (Карікова).

Заслужують на увагу наукові розвідки вченого з історичної морфології української мови, зокрема аспекти становлення й розвитку іменників і прикметників. Учений мотивує специфіку появи іменників на *-о* тим, що вони виникали в той же час, що й форми на *-но*, *-ло* і за аналогією до них (Сімович, 1929). До цієї групи належать і найпоширеніші словотворчі типи українських прізвищ.

Щодо прикметникової сфери він зауважує, що м'який різновид розвинувся пізніше від твердого (Сімович, 1933).

«...В. Сімович знайшов ключ до етимологізації багатьох сучасних українських прізвищ, і цей ключ може служити й сучасним дослідникам антропонімії. У розвідці «Українські чоловічі ймення осіб на -но» ... вчений відзначає, що поява власних імен згаданого типу не в'яжеться ні з яким фонетичним законом української мови. Подібні форми є також в інших слов'янських мовах. Словотвірний аналіз сучасних літературних форм на -но та їх діалектних виявів в українській мові дозволяє В. Сімовичу дійти висновку: первісним значенням суфікса -но, який утворював іменники середнього роду від прикметникових, іменникових та дієслівних основ, було позначення характеристики, прикмети, заняття. Саме ця функціональна особливість привела до використання суфікса -но у різних здрібнених формах хресних імен, а згодом – до витворення самостійного словотворчого форманта -хно, який сьогодні засвідчуємо в багатьох українських прізвищах типу Михно, Дахно, Сахно.

Ономастичні праці В. Сімовича – це зразок досконалого історичного, етимологічного аналізу мовних явищ. Учений чи не перший з українських мовознавців дослідив власні особові назви саме в лінгвістичному аспекті» (Тарновецька).

Одним з аспектів наукових досліджень В. Сімовича була й лінгводидактика. Учений є автором навчальних посібників: «Поука для коректорів» (1916 р.), «Коротенька українська правопись» (1917 р.), «Як стати по українському грамотним» (1919 р.), розрахованих на широкий загал. У них висвітлювалися питання практичної фонетики, правопису, граматики. Дослідник мав оригінальний підхід до вивчення граматики української мови в школі: він наголошував на тому, що не варто бездумно зазубрювати граматичні правила, а слід формувати навички свідомого опанування практичного матеріалу. Ця теза суголосна із сучасним комунікативним підходом до вивчення мов.

До сьогодні не втрачає актуальності праця В. Сімовича «Рідна мова й інтелектуальний розвій дитини» (1934 р.), де автор акцентує увагу на важливості рідної мови в інтелектуальному розвитку школярів: «Для дитини є та мова, якою вона думає, підставою, що на ній виростають нові й нові враження, в ній вона сприймає кожну незначну для неї думку, залучуючи до тої мовної будови, хоч вона й невелика, нові й нові прибудови...» (Сімович, 2005, т. 1: 296). Школа ж, у якій панує чужа мова, випускає бездуховну молодь.

Невід'ємною частиною інтелектуального доробку вченого є праці, присвячені аналізу українського красного письменства. Слушними є відгуки науковця про мовно-літературну ідіоспецифіку авторів, творча спадщина яких засвідчує рівень мовного розвитку суспільства першої половини ХХ ст. Це, зокрема, стосується творів Б. Лепкого: «В перших своїх творах Лепкий користувався тою мовою, що вироблялася в Галичині, не цурався нарічевих галицьких форм у відміні, вживав радо фразеології, що її вживає галицька інтелігенція, але дедалі позбувався нарічевих явищ, силкуючись наблизитися до мови Наддніпрянщини. Та тут уражає знов філолога деяке, так сказати б, перенаддніпрянщення, наслідком якого в Лепкого появляються форми, котрих мова наша ніде не знає (ньої – замість неї; кожній, кожняя, кожне – замість кожний, кожна, кожне; так само: рідній, хоч синій)» (Сімович, 2005, т. 2: 330).

Аналізуючи мовну палітру творів П. Куліша, дослідник зазначав, що він «...творив нові слова згідно з законами сучасної української мови, згідно з її духом та її вимогами..., щоб видумане ним слово мало прикмети української мови, щоб воно не робило вражіння чогось штучного, українській мові непритаманного» (Сімович, 2005, т. 1: 336).

Слід констатувати, що В. Сімович входив до когорти видатних постатей ХХ ст., котрі залишили по собі вагомий внесок в історію становлення та розвитку української мовознавчої думки.

Висновки. Глибоко поцінуюючи лінгвістичну діяльність видатного вченого, слід зауважити, що його праці є потужним поштовхом для розвитку української мовознавчої науки, оскільки В. Сімович приділяв належну увагу як ретроспективному, так і перспективному її аспектам. У фокусі його дослідницької уваги перебували питання фонетики, орфографії, лексикології культури мови, морфології, історичної лексикології та історії української мови. Заслугове на увагу фахівців створена В. Сімовичем періодизація українського правопису.

З наукового доробку вченого варто виокремити лінгводидактичні напрацювання, присвячені ролі рідної мови у становленні особистості. Особливу увагу вчений приділяв комунікативному підходу у вивченні мови, і час підтвердив актуальність його поглядів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Довбня Л.Е., Товкайло Т.І. Постать Івана Франка в історії української мовознавчої науки. *Соціум. Документ. Комунікація. Серія «Історичні науки»*. 2020. Вип. 10. С. 240-260.
2. Зубченко В.М. До правописних питань у працях Василя Сімовича. *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Філологічні студії*. 2014. Вип.11. С. 62-70.
3. Карікова Н.М. Дві статті від одного автора (Про спроби Юрія Шевельова дати належну оцінку мовознавчому доробку Василя Сімовича). URL: <http://surl.li/acsuu>
4. Ковалів П. Василь Сімович. Вінніпег: Тов-во Провіта, 1953. 39 с.
5. Сімович Василь Іванович. URL: <http://surl.li/acsuv>
6. В. Сімович, До морфології українських прикметників. *Slavia*. XII. Praha, 1933. S. 62–70.
7. Сімович В. На теми мови. Прага-Берлін: Нова Україна, 1924. 46 с.

8. Сімович В. Праці: у 2 т. Т. 1: Мовознавство / упорядкування і передмова Л. Ткач. Чернівці: Книги – XXI, 2005. 520 с.
9. Сімович В. Праці: у 2 т. Т. 2: Літературознавство. Культура / упорядкування Л. Ткач, О. Івасюк за участю Р. Пилипчука, Я. Погребенник; передмова Ф. Погребенника. Чернівці: Книги – XXI, 2005. 904 с.
10. Сімович В. Українські йменники чоловічого роду на -о в історичному розвитку й освітленні. Прага, 1929. 70 с.
11. Тарновецька Л.О. Мовознавча спадщина В. Сімовича і сучасність. URL: <http://surl.li/acsuw>
12. Шевельов Ю. Василь Сімович як мовознавець. URL: <https://zbruc.eu/node/90444>
13. Шевельов Ю. Життя і праця Василя Сімовича. *Слово*. 1991. Ч. 23. С. 6–7.

REFERENCES

1. Dovbnaya, L.E., & Tovkaylo, T.I. (2020). Postat' Ivana Franka v istoriyi ukrayins'koyi movoznavchoyi nauky [The historical figure of Ivan Franko in Ukrainian linguistic science]. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiya. Seriya «Istorychni nauky»*, 10, 240-260 [in Ukrainian].
2. Zubchenko, V.M. (2014). Do pravopysnykh pytan' u pratsyakh Vasylya Simovycha [On spelling issues in Vasyl Simovych's works]. *Naukovyy visnyk Kryvoriz'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Filolohichni studiyi*, 11, 62-70 [in Ukrainian].
3. Karikova, N.M. Dvi statti vid odnogo avtora (Pro sprobu Yuriya Shevel'ova daty nalezhnu otsinku movoznavchomu dorobku Vasylya Simovycha) [Two articles by one author (On Yuri Shevelyov's attempts to give a proper assessment of Vasyl Simovych's linguistic works)]. Retrieved from <http://surl.li/acsuu> [in Ukrainian].
4. Kovaliv, P. (1953). *Vasyl' Simovych [Vasyl Simovych]*. Vinnipeh: Tov-vo Prosvita [in Ukrainian].

5. Simovych Vasyl' Ivanovych [Vasyl Ivanovych Simovych]. Retrieved from <http://surl.li/acsuv> [in Ukrainian].
6. Simovych, V. (1933). Do morfolohiyi ukrayins'kykh prykmetnykiv [To the morphology of Ukrainian adjectives]. *Slavia*, XII. Praha, 62–70 [in Ukrainian].
7. Simovych, V. (1924). *Na temy movy* [On language topics]. Praha-Berlin: Nova Ukrayina, 46 [in Ukrainian].
8. Simovych, V. (Ed.). (2005). Pratsi: u 2 t. T. 1: Movoznavstvo [Works: in 2 vols. Vol. 2: Literary Studies. Culture.]. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 520 [in Ukrainian].
9. Simovych, V. (Ed.) (2005). *Pratsi: u 2 t. T. 2: Literaturoznavstvo. Kul'tura* [Works: in 2 vols. Vol. 1: Linguistics]. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 904 [in Ukrainian].
10. Simovych, V. (1929). *Ukrayins'ki ymennyky cholovichoho rodu na -o v istorychnomu rozvytku y osvitlenni* [Ukrainian masculine nouns on -o in historical development and coverage]. Praha, 70 [in Ukrainian].
11. Tarnovets'ka, L.O. Movoznavcha spadshchyna V. Simovycha i suchasnist' [V. Simovych's Linguistic legacy of and modern times]. Retrieved from <http://surl.li/acsuw> [in Ukrainian].
12. Shevel'ov, Yu. Vasyl' Simovych yak movoznavets' [Vasyl Simovych as a linguist]. Retrieved from <https://zbruc.eu/node/90444> [in Ukrainian].
13. Shevel'ov, Yu. (1991). Zhyttya i pratsya Vasylya Simovycha [Vasyl Simovich's life and work]. *Slovo*, 23, 6–7 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті аналізується мовознавча спадщина славетної постаті, яка має причетність до становлення й розвою україністики, В. Сімовича. Попри час і суперечливі наукові констатації, вагомість його наукових суджень залишається актуальною до сьогодні і потребує подальших фахових досліджень. Зокрема, недостатньо висвітленими в науковій літературі є питання застосування надбань чеського структуралізму в українському мовознавчому контексті,

окремі питання історичної фонетики та морфології, аспекти методики навчання рідної мови, зокрема її комунікативна спрямованість, які є на часі й нині.

Мета статті – висвітлити місце і роль філологічних надбань В. Сімовича в поступальному русі українського мовознавства й лінгводидактики.

Лінгвістичну діяльність непересічного вченого можна інтерпретувати у двох наукових площинах: історії української мови (історичної фонетики, історичної морфології, історії літературної мови) та сучасної української мови (лексикології, стилістики, культури мови, правопису тощо).

Надзвичайною є наукова позиція вченого щодо диференціації понять фонетики й фонології, де він чітко розрізняє суть і функції одиниць цих рівнів. Нереалізованою залишилася ідея В. Сімовича про паралельне функціонування в українській мові двох правописів: традиційного кириличного та нового, створеного на основі латиниці.

Коло наукових інтересів В. Сімовича охоплювало такі сфери: фонетику, орфографію, культуру мови, морфологію, історичну лексикологію та історію української мови. Заслугує на увагу фахівців і створена вченим періодизація українського правопису.

В. Сімович відстоював системність у мові, акцентуючи на тому, що всі мовні факти є наслідками історичних процесів, які діють як певні закономірності. Він аналізує фонетику з огляду на дію мовних законів, морфологічні факти розглядає як явище системне. Звідси – потрактування ним історичних процесів, що було дійсно новітнім підходом у мовознавчій науці.

У науковій творчості В. Сімовича особливо плідним був чехословацький період, під час якого вчений проявив себе не лише як патріот України, а і як потужний мовознавець. Він засуджував мовне москвофільство, під яким розумів запозичення з інших мов не безпосередньо, а через російську, спотворюючи цим фонетичну, правописну і граматичну форми слова.

Заслужують на увагу наукові розвідки вченого з історичної морфології української мови, зокрема аспекти становлення й розвитку іменників і прикметників.

Стосовно прикметникової історії він зауважує, що м'який різновид розвинувся пізніше від твердого.

Одним з аспектів наукових досліджень В. Сімовича була й лінгводидактика. Учений є автором навчальних посібників: «Поука для коректорів» (1916), «Коротенька українська правопись» (1917), «Як стати по українському грамотним» (1919), – розрахованих на широкий загал. У них висвітлювалися питання практичної фонетики, правопису, граматики. Дослідник мав оригінальний підхід до вивчення граматики української мови в школі: він наголошував на тому, що не варто бездумно зазубрювати граматичні правила, а слід формувати навички свідомого опанування практичного матеріалу. Ця теза суголосна із сучасним комунікативним підходом до вивчення мов.

Невід'ємною частиною інтелектуального доробку вченого є праці, присвячені аналізу українського красного письменства. Слушними є відгуки науковця про мовно-літературну ідіоспецифіку авторів, творча спадщина яких засвідчує рівень мовного розвитку суспільства першої половини ХХ ст. Глибоко поцінуючи лінгвістичну діяльність видатного вченого, слід зауважити, що його праці є потужним поштовхом для розвитку української мовознавчої науки, оскільки В. Сімович приділяв належну увагу як ретроспективному, так і перспективному її аспектам. У фокусі його дослідницької уваги перебували питання фонетики, орфографії, лексикології, культури мови, морфології, історичної лексикології та історії української мови.

Ключові слова: історія української мовознавчої науки, становлення і розвиток українського мовознавства, структуралізм, український правопис, унормування, ономастичні напрацювання, термінотворення, лінгводидактика.

АННОТАЦІЯ

В статті аналізується лінгвістиче́ське насліддя відомого ученого, маючого відношення до становлення і розвитку україністики, В. Сімовича. Незважаючи на час і суперечливі наукові констатації, значимість його наукових суджень залишається актуальною до сих пор і потребує подальших професійних досліджень. В частині, недостатньо освітеною в науковій літературі є питання застосування досягнень чеського структуралізму в українському мовознавчому контексті, окремі питання історичної фонетики і морфології, аспекти методики навчання рідній мові, в частині, її комунікативної спрямованості.

Мета статті – показати місце і роль філологічних досягнень В. Сімовича в поступальному русі українського мовознавства і лінгводидактики.

Лінгвістическу діяльність талановитого ученого можна інтерпретувати в двох наукових аспектах: історії української мови (історичної фонетики, історичної морфології, історії літературної мови) і сучасної української мови (лексикології, стилістики, мовної культури, орфографії тощо).

Важливою є наукова позиція ученого щодо диференціації понять фонетики і фонології, де він чітко розмежує сутність і функції одиниць цих рівнів. Нереалізованою залишилася ідея В. Сімовича про паралельне функціонування в українській мові двох типів написання: традиційного кирилического і нового, створеного на основі латиниці.

Круг наукових інтересів В. Сімовича охоплював такі лінгвістическі розділи: фонетику, орфографію, мовну культуру, морфологію, історичну лексикологію і історію української мови. Заслужує уваги спеціалістів і створена ученим періодизація українського написання.

В. Симович отстаивал системность в языке, акцентируя на том, что все языковые факты являются следствием исторических процессов, которые действуют как определенные закономерности. Он анализирует фонетику, учитывая действие языковых законов, морфологические факты рассматривает как явление системное. Отсюда – трактовка им исторических процессов, которая засвидетельствовала новый подход в языковедческой науке.

В научном творчестве В. Симовича особенно плодотворным был чехословацкий период, во время которого ученый проявил себя не только как патриот Украины, но и как мощный языковед. Он осуждал языковое москвофильство, под которым понимал заимствования из других языков не непосредственно, а через русский, искажая этим фонетическую, орфографическую и грамматическую формы слова.

Заслуживают внимания научные исследования ученого по исторической морфологии украинского языка, в частности, аспекты становления и развития имен существительных и прилагательных.

Относительно истории прилагательного он отмечает, что мягкая разновидность появилась после твердой.

Одним из аспектов научных исследований В. Симовича была лингводидактика. Ученый является автором учебных пособий: «Руководство для корректоров» (1916), «Краткое украинское правописание» (1917), «Как стать по-украински грамотным» (1919), – рассчитанных на широкую общественность. В них освещались вопросы практической фонетики, орфографии, грамматики. Исследователь предложил оригинальный подход к изучению грамматики украинского языка в школе: он подчеркивал, что не стоит бездумно зазубривать грамматические правила, а следует формировать навыки сознательного освоения практического материала. Этот тезис созвучен с современным коммуникативным подходом к изучению языков.

Неотъемлемой частью интеллектуального наследия ученого являются труды, посвященные анализу языка украинских писателей. Ценными являются отзывы ученого о литературной идиоспецифике авторов, творческое наследие которых свидетельствует об уровне речевого развития общества первой половины XX в. Высоко оценивая лингвистическую деятельность выдающегося ученого, следует отметить, что его труды являются мощным толчком для развития украинской языковедческой науки, поскольку В. Симович уделял должное внимание как ретроспективным, так и перспективным ее аспектам. В фокусе его исследовательского внимания находились вопросы фонетики, орфографии, лексикологии, культуры речи, морфологии, исторической лексикологии и истории украинского языка.

Ключевые слова: история украинской языковедческой науки, становление и развитие украинского языкознания, структурализм, украинское правописание, нормирование, ономастические наработки, терминообразование, лингводидактика.